

بررسی رابطه سبک‌های هویت‌یابی و هویت قومی در دانشجویان گروه‌های قومی ترکمن، کرد و مازنی

تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۸/۱۶ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۲/۱۲/۲

فاطمه کاظمی^۱

حبیب‌الله نادری^۲

چکیده

مقدمه: این پژوهش با هدف بررسی ابعاد هویت‌یابی دانشجویان بر اساس الگوی برزونسکی و رابطه آن با هویت قومی آنان انجام شد.

روش: در این پژوهش علی-مقایسه‌ای، ۱۵۰ دانشجوی دانشگاه مازندران از سه گروه قومی ترکمن، کرد و مازنی با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. آزمودنی‌ها به پرسشنامه‌های سبک‌های هویت‌یابی برزونسکی (۱۹۸۹) و مقیاس هویت قومی چندگانه فینی (۱۹۹۹) پاسخ دادند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس یک‌راهه استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که بین سبک‌های هویت‌یابی در این سه گروه قومی تفاوت معناداری وجود ندارد و بیشتر دانشجویان صرفنظر از قومیت آنها در مرحله اطلاعاتی قرار دارند. ضریب همبستگی پیرسون رابطه مثبت معناداری را بین هویت قومی و سبک هویت-یابی اطلاعاتی نشان داد. همچنین، در میزان هویت قومی در این سه گروه قومی تفاوتی وجود نداشت.

نتیجه‌گیری: انجام پژوهش حاضر در سایر گروه‌های قومی نیز پیشنهاد می‌شود.

کلیدواژه‌گان: ابعاد هویت، هویت قومی، گروه‌های قومی

kazemi.fateme@yahoo.com

^۱ دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی

^۲ استادیار دانشگاه مازندران

The relationship between identity style and ethnic adentity among university students from Torkaman, Kord and Mazani ethnic groups

**Kazami, F.
Naderi, H. A.**

Abstract:

Introduction: Ethnic identity refers to a psychological sense with a group of people with a common cultural heritage and location. Task of identification for persons belonging to ethnic groups may be more difficult for several reasons; because these persons need to pay attention to a wider ranges of values and norms that by family tradition, ethnicity as well as by larger society is presented. For these reasons finding a balance between these cultural systems are not easy.

Method: Given the importance of identity in shaping peoples character and goals, this study aims to investigate the identity of students based on Berzonsky model and its relation with their ethnic identity. 150 students from three ethnic groups: Torkaman, Kord and Mazani participated in this study and filled Brzonskys identification style questionnaire and Phinneys multidimensional ethnic identity scale.

Results: Data analysis showed that there is no significant differences in the identity style in these ethnic groups and most of students have information-oriented style. Pierson correlation showed a positive correlation between ethnic identity and information-oriented style and there was not significant differences in level of ethnic identity among these three ethnic groups.

Key words: identity style, ethnic identity, ethnic groups

مقدمه

هویت^۱ فرد یا نحوه نگریستن وی به خود از نظر تاریخی با نظریه رشد روانی-اجتماعی اریکسون^۲ (۱۹۶۸) پیوند خورده است. به نظر اریکسون مرحله پنجم از رشد روانی-اجتماعی انسان دربرگیرنده مسائل مربوط به هویت‌یابی است که وی با عنوان بحران هویت^۳ از آن یاد می‌کند. بر اساس نظریه اریکسون درباره هویت، چند روان‌شناس دیگر به مفهوم‌سازی این سازه پرداختند. مارسیا^۴ (۱۹۶۶) معتقد است که هویت افراد شامل وضعیت‌های متفاوتی است که از ترکیب سطوح بالا و پایین تعهد و کاوش^۵ شکل می‌گیرد و این چهار وضعیت را هویت سردرگم^۶، دیررس^۷، متوقف^۸ و دستیابی به هویت^۹ نامیده است (شوارتز و نافو^{۱۰}، ۲۰۰۴). افراد در حالت دستیابی به هویت طی دوره‌ای از بحران، کشمکش و تردید همراه با کاوش عمیقی را تجربه کرده و سپس تعهد نسبتاً ثابتی را در دوران رشد به دست می‌آورند. هویت متوقف یا پیش‌رس زمانی رخ می‌دهد که فرد تعهداتی را بدون هیچ نوع اکتشافی قبول می‌کند که توسط حکم والدین یا سایر افراد مهم زندگی او امر شده‌اند. هم هویت پیش‌رس و هم دستیابی به هویت به عنوان وضعیت‌های دستیابی به هویت در نظر گرفته می‌شوند، اما در هویت پیش‌رس فرد بدون تجربه هیچ نوع کاوشی به تعهد رسیده است. حالت‌های عدم تعهد شامل هویت مغشوش و هویت دیررس است. در هویت مغشوش فرد شناور و معلق است و چیزی را در زندگی خود جستجو نمی‌کند. این افراد نه تعهد راسخی را به وجود می‌آورند و نه تلاشی برای شکل‌دهی تعهد از طریق کاوش فعالانه دارند. هویت دیررس (بحران هویت) زمانی رخ می‌دهد که فردی که در مرحله هویت پیش‌رس یا سردرگمی قرار دارد به زیر سؤال بردن تعهدات اولیه اقدام نموده و دچار کشمکش و تعارض شود (شوارتز و نافو، ۲۰۰۴).

گرچه بسیاری از محققان طی دهه‌های اخیر توسط الگوی حالت‌های هویت‌یابی^{۱۱} مارسیا هدایت شده‌اند، الگوهایی که بر فرآیندهای شناختی و اجتماعی رشد هویت تأکید نموده‌اند از محبوبیت و شهرت زیادی برخوردار شده‌اند. مشهورترین این مدل‌های فرآیندی توسط برزونسکی^{۱۲} (۱۹۷۷) تدوین شده که بر روی سبک‌های هویت‌یابی^{۱۳} افراد تأکید نموده است. نظریه و فرآیند هویت‌یابی

-
- 1- Identity
  - 2- Erikson
  - 3- Identity crisis
  - 4- Marcia
  - 5- Commitment & Exploration
  - 6- Foreclosure
  - 7- Moratoriums
  - 8- Diffusion
  - 9- Achievement
  - 10- Schwartz & Knafo
  - 11- Identity Status
  - 12- Berzonsky
  - 13- Identity style

برزونسکی از نظریه سازه‌های شخصی کلی (۱۹۵۵) اقتباس شده است (فیلیپس^۱، ۲۰۰۸). در این دیدگاه به هویت به عنوان چیزی که کشف می‌شود نگریسته نمی‌شود، بلکه تعریف هویت در این رویکرد «چیزی است که ساخته می‌شود». افراد در نحوه نظارت، یکی ساختن، آزمون و تجدیدنظر در هویت خود متفاوت هستند و این شیوه‌های متفاوت در نزدیک شدن به موضوعات مرتبط با هویت و هدایت آنها به عنوان سبکهای هویت‌یابی افراد تعریف شده‌اند. سبکهای هویت‌یابی می‌تواند به عنوان جهت‌گیری پردازش شناختی در نظر گرفته شود که نحوه دریافت اطلاعات مربوط به خود را تحت کنترل دارد. وی سه سبک هویتی را تعریف نموده است: ۱- سبک اطلاعاتی^۲: جهت‌گیری افراد در این سبک به سمت کاوش و جستجوی فعالانه، پردازش و ارزیابی اطلاعات مربوط به خود است. افراد با جهت‌گیری اطلاعاتی سطح بالایی از پیچیدگی روان‌شناختی را نشان می‌دهند. ۲- سبک هنجاری^۳: در این سبک جهت‌گیری اندکی به سمت کاوش وجود دارد، افراد دارای این سبک سبک دلواپسی دائمی در مورد حفظ هنجارها، استانداردها و انتظارات افراد مهم (والدین و دیگر نمادهای قدرت) داشته و در مقابل اطلاعاتی که باورها و ارزشهای اتخاذ شده کنونی را زیر سؤال برده یا به چالش می‌طلبند مقاومت می‌کنند. ۳- سبک سردرگم-اجتنابی^۴: نشانه‌های این سطح تعویق و اجتناب از سر و کار داشتن با موضوعات مرتبط با شخصیت است. این افراد هیچ دغدغه‌ای برای حل مسائل مربوط به هویت ندارند و در نوعی بی‌هدفی به سر می‌برند. برزونسکی معتقد است گرچه افراد قادر به استفاده از هر سه نوع سبک هستند، اما معمولاً با یک سبک ترجیحی منطبق می‌شوند (فیلیپس، ۲۰۰۸).

در مورد همبسته‌های مرتبط با هویت، عوامل تسهیل‌کننده و نیز ممانعت‌کننده رشد هویت در افراد پژوهش‌های زیادی انجام شده است. نظریه‌پردازان هویت‌یابی معتقدند که بسیاری از عوامل رشدی و زمینه‌ای در شکل‌گیری هویت افراد مؤثرند، مثل ظرفیتهای شناختی افراد، خودمحوری، آسیب‌شناسی روانی، روابط خانواده، همسالان، مذهب، گروه قومی و جامعه (نیومن^۵، ۲۰۰۵). بریتیان^۶ (۲۰۱۲) ضمن وارد کردن انتقادهایی به نظریه رشد هویت اریکسون و مارسیا ادعا می‌کند نوجوانان تنها توسط محیطی که در آن قرار دارند شکل نمی‌گیرند، بلکه آنها بخش جدایی‌ناپذیر فرآیند رشد هویت خود هستند. کلیه نوجوانان دوره‌های گذار اجتماعی، شناختی و زیست‌شناختی‌ای را تجربه می‌کنند که با انتقال طبیعی از دوران کودکی به سمت بزرگسالی سازگار است. الگوهای سیستمهای رشدی^۷ (لرنر^۸، ۲۰۰۲؛ برونفن برنر^۱، ۲۰۰۵) نشان می‌دهند که افراد بخش پویایی از بوم

- 1- Phillips
- 2- Information-oriented style
- 3- Normative style
- 4- Diffuse-avoidant style
- 5- Newman
- 6- Brittan
- 7- Developmental systems models
- 8- Lerner

بوم‌شناسی چندلایه رشد خود هستند که شامل اجزاء زیست‌شناختی، روان‌شناختی، اجتماعی، فرهنگی و تاریخی است که با روابط متقابل بین فرد و محیط در ارتباط هستند. بنابراین، بلوغ زیستی در تعامل با محیطی که افراد در آن زندگی می‌کنند مسیر هویتی آنها را تعیین می‌نماید و نمی‌توان قائل به وجود یک هویت در فرد بود، بلکه افراد خودهای متفاوتی را در خود رشد می‌دهند (نقل از بریتیان، ۲۰۱۲).

بروئر و گاردنر^۲ (۱۹۹۶، به نقل از هاشمی، ۱۳۸۸) نیز معتقدند خودپنداره شامل سه بازنمایی بنیادی از خود است: خود فردی، خود ارتباطی و خود جمعی. خود فردی با متمایز ساختن خود از دیگران حاصل می‌شود، به عبارتی خود فردی شامل جنبه‌هایی از خودپنداره است که شخص را از سایرین به عنوان یک مجموعه بی‌نظیر از صفات و ویژگیها متمایز می‌سازد. خود ارتباطی از طریق ادغام شدن با افراد مهم در زندگی در غالب روابط والد-فرزند یا روابط دوستی شکل می‌گیرد که به دنبال آن فرد با انگیزه حفظ افراد مهم و روابط با آنها به ارزیابی و تأمل بر خود می‌پردازد. خود جمعی شامل جنبه‌هایی از خودپنداره است که اعضاء یک گروه را از گروه مقابل متمایز می‌سازد و روابط فرد با اعضاء گروه مربوطه بر خلاف خود ارتباطی در قالب روابط شخصی نمی‌باشد، بلکه به گونه‌ای است که گویی هویت فرد با هویت گروه تعریف می‌شود. ادعاهای مربوط به وجود هویت اجتماعی توسط روان‌شناسان اجتماعی نظیر تاجفل گسترش یافت که بر اساس آن هویت دارای دو وجه فردی و اجتماعی است. در نظریه هویت اجتماعی، داشتن یک هویت اجتماعی مشخص به معنای عضویت در یک گروه اجتماعی معین است، در این حالت شخص همه چیز را از دید گروه می‌بیند و مورد ارزیابی قرار می‌دهد و با افراد آن گروه همانندسازی می‌کند. تاجفل به عنوان نظریه-پرداز هویت اجتماعی آن را چنین تعریف می‌کند: «بخشی از خودپنداره شخصی که از دانش مربوط به عضویت در گروه یا گروههای اجتماعی ناشی می‌شود و با وابستگیهای ارزشی و عاطفی مربوط به این عضویت همراه است» (جوکار و هاشمی، ۱۳۸۹). براون (۱۹۸۵، به نقل از دغاقله، ۱۳۸۶) هویت اجتماعی را تعریفی می‌داند که افراد بر مبنای عضویت در گروههای اجتماعی از خود ارائه می‌دهند و کلیه ویژگیهایی که میان ما و دیگران تفاوت می‌گذارند را از جمله مؤلفه‌های هویت اجتماعی به شمار می‌آورد. زبان، دین، قوم یا نژاد، شغل، عضویت فرقه‌ای و گروهی از جمله این مؤلفه‌ها هستند.

با توجه به اینکه هویت اجتماعی و شخصی از مبانی ادراک خود هستند، چگونگی ارتباط یا ساختار ارتباطی آنها نیز مطرح می‌شود. تاجفل ارتباط مزبور را به صورت یک پیوستار تعریف می‌کند. از نظر او هویت شخصی و اجتماعی در دو سوی یک پیوستار قرار دارند که آن را پیوستار فردی-اجتماعی می‌نامد. تفسیرهای دیگری از این نوع نیز ارائه شده‌اند. نظریه مقوله‌بندیهای اجتماعی ترنر

1- Bron Fan Berner
2- Brewer & Gardner

از آن جمله است. از دید ترنر مفهوم خود ترکیب یا مجموعه‌ای از تصاویر خود است که محتوای آنها بر حسب میزان استقرار یافتگی، غنا و پیچیدگی متفاوتند. تصاویر مزبور در طول پیوستاری قرار دارند که ویژگیهای شخصی در یک سو و ویژگیهای مشتق از تعلقات گروهی در سوی دیگر آن قرار دارند. این ساختار پیوستاری مورد قبول کلیه نظریه‌پردازان نیست و نظریات دیگر بر درهم‌تنیدگی آنان تأکید کرده‌اند. بروئر (۱۹۹۱، به نقل از محسنی، ۱۳۹۲) ساختاری را توصیف می‌کند که در آن هویت شخصی یا فردی در مرکز قرار گرفته و تعداد زیادی هویت اجتماعی یا همانندسازیهای گروهی آن را در میان گرفته‌اند. دو (۱۹۹۲، به نقل از محسنی، ۱۳۹۲) از دیدگاهی متفاوت و با تأییرپذیری از نظریه‌های شناختی ارتباط هویت شخصی با هویت اجتماعی را با توجه به میزان مطلوبیت یک مقوله و معنای آن از نظر فرد تفسیر کرده و معتقد است با توجه به این دو موضوع بهتر می‌توان ارتباط یا تداخل هویت اجتماعی و شخصی را در ادراک کلی فرد از خویشتن توجیه کرد.

یکی از مفاهیمی که از دل نظریه هویت اجتماعی بیرون می‌آید، مفهوم هویت قومی است. هویت قومی^۱ به حس ارتباط روان‌شناختی با گروهی از مردم با مکان جغرافیایی و میراث فرهنگی مشترک اشاره می‌کند (برانچ، تایل و تریپلت^۲، ۲۰۰۰). درباره این مفهوم تاکنون توافق گسترده‌ای میان روان‌شناسان وجود نداشته است. جین فینی^۳ (۱۹۹۰، به نقل از نیومن، ۲۰۰۵) یکی از پیشگامان پژوهش در زمینه هویت قومی در آمریکا معتقد است که تعاریف و ابزارهای متفاوتی درباره هویت قومی وجود دارد و قومیت از عوامل مختلفی تشکیل شده است که به تنهایی در مفهوم ملیت‌گرایی که شامل تعلق گروهی، ارزیابی مثبت و فعالیتهای قومی است به تصویر کشیده نمی‌شود. نیومن (۲۰۰۵) نیز هویت قومی را به عنوان حس تعلق فرد به یک گروه و بخشی از ادراکات، احساسات، تفکر و رفتار فرد تعریف کرده است. به نظر وی دو فرآیند در رشد هویت قومی مؤثرند: جامعه‌پذیری قومیتی (فرآیندی که در آن افراد رفتارها، ارزشها، ادراکات و نگرشهای گروه قومی خود را کسب می‌کنند) و فرهنگ‌آموزی (فرآیندی که توسط آن افراد با فرهنگ سنتی قومی خود آشنا شده و هویت خود را شکل می‌دهند).

تحقیقات زیادی در مورد اثرات ویژگیهای مختلف روی رشد هویت انجام شده، اما در مورد تأییر هویت قومی بر سایر جنبه‌های هویتیابی تعداد پژوهشها اندک است. فینی و روزنتال^۴ (۱۹۹۲) بیان می‌کنند که پژوهشهای زیادی لازم است تا تأییر قومیت روی هویت آزمون و بررسی شود. افراد جوان متعلق به گروه‌های قومی نه تنها چالشهایی برای رشد هویت خود را تجربه می‌کنند، بلکه باید هویت خود را به عنوان اعضاء گروه اقلیت با هویت خود به عنوان اعضاء جامعه اکثریت تلفیق

1- Ethnic identity
2- Branch, Tayal & Triplett
3- Jean Finney
4- Finney & Rozental

نمایند. به عبارت دیگر، آنها باید بین هویت‌های چندگانه آشتی ایجاد کنند (عارفی، قریشی و ایمان^۱، ۲۰۱۱).

تکلیف هویت‌یابی برای افراد متعلق به گروه‌های قومی ممکن است به چند دلیل دشوارتر باشد. این امر می‌تواند حاصل عوامل متعددی باشد. اول اینکه این افراد نیاز به توجه نمودن به طیف وسیعتری از ارزشها و هنجارها را دارند که هم توسط سنت خانواده و قومیت آنها و هم به وسیله جامعه بزرگتر ارائه شده است. برای این افراد یافتن تعادل بین این نظام‌های فرهنگی که گاهی متعارض با هم هستند کار آسانی نیست (کارکتی، فرمانی، پوجاگی و میئوس^۲، ۲۰۱۱). از این رو، در جامعه چندفرهنگی ما درک این موضوع که چگونه افراد متعلق به گروه‌های قومی مختلف هویت خود را شکل می‌دهند بسیار مهم است. تاکنون پژوهش‌های بسیار اندکی در کشور ما بر روی سبک‌های هویت‌یابی افراد متعلق به گروه‌های قومی مختلف انجام شده است. با توجه به نقش مهم هویت‌یابی در شکل‌دهی شخصیت و اهداف افراد، پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به این سؤال است که آیا فرآیند هویت‌یابی و هویت قومی در سه گروه قومی ترکمن، کرد و مازنی متفاوت است و آیا بین هویت قومی دانشجویان با ابعاد هویت‌یابی آنان رابطه وجود دارد؟

روش پژوهش

پژوهش از نوع علی-مقایسه‌ای و جامعه آماری آن شامل کلیه دانشجویان دختر مقطع کارشناسی دانشگاه مازندران از سه گروه قومی کرد، ترکمن و مازنی بود که از هر گروه قومی ۵۰ نفر و در مجموع ۱۵۰ نفر با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. از میان کل آزمودنیها، ۲۶/۷ درصد دانشجویان رشته‌های علوم پایه، ۲۰/۷ درصد فنی-مهندسی، ۹/۳ درصد هنر و ۴۳/۳ درصد علوم انسانی بودند.

ابزار پژوهش

- **مقیاس هویت قومی چندگانه^۳ فینی (۱۹۹۲):** این مقیاس به منظور ارزیابی فرآیند رشد هویت قومی در نوجوانان و جوانان ساخته شد. منشأ نظری این آزمون نظریه هویت‌یابی اریکسون است. فینی در سال ۱۹۹۹ مقیاس هویت قومی چندگانه را مورد تجدیدنظر قرار داده و تعداد عبارات آن را کاهش داد. این آزمون دارای ۱۲ عبارت و دو خرده‌مقیاس کاوش هویت قومی و تعهد است. برای بررسی ویژگی‌های روانسنجی مقیاس هویت قومی چندگانه این آزمون بر روی نمونه ۴۱۷ نفری (۱۸۲ پسر و ۲۳۵ دختر) از دانش‌آموزان آمریکایی با میانگین سنی ۱۶/۵ سال که ریشه‌های قومی متفاوتی داشتند (آسیایی، سیاهپوست و آمریکایی) انجام شد. نتایج این پژوهش و

1- Arefi, Ghoreishi & Eiman

2- Correctti, Fermani, Pojaghi, & Meeus

3- Phinney multidimensional ethnic identity scale

پژوهش‌های دیگر نشان داد که این آزمون از همسانی درونی مطلوبی برخوردار است، زیرا ضریب آلفای آن در همه پژوهش‌ها بالاتر از $0/80$ بوده است. همچنین، رابطه مثبت و معنادار این آزمون با آزمون عزت نفس روزنبرگ نیز نشان دهنده روایی همزمان مقیاس هویت قومی چندگانه است (نقل از پایایی این ابزار در پژوهش حاضر برابر با $0/88$ به دست آمد).

- پرسشنامه سبکهای هویت برزونسکی (۱۹۸۹؛ نقل از شکری و همکاران، ۱۳۸۶):

پرسشنامه سبک‌های هویت اولین بار توسط برزونسکی (۱۹۸۹) برای اندازه‌گیری فرایندهای شناختی-اجتماعی که نوجوانان در برخورد با مسائل مربوط به هویت از آن استفاده می‌کنند طراحی شد. بر اساس دیدگاه برزونسکی نوجوانان سه جهت‌گیری متفاوت یا سه سبک پردازشی هویتی مختلف را انتخاب می‌کنند. این پرسشنامه سه سبک هویتی شامل اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم/اجتنابی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و شامل ۴۰ سوال است. در پژوهش شکری و همکاران ضریب آلفای کرونباخ برای سبک‌های هویت اطلاعاتی، هنجاری، سر در گم/اجتنابی و تعهد هویت به ترتیب $0/71$ ، $0/53$ ، $0/65$ و $0/72$ به دست آمد.

یافته‌های پژوهش

شاخصهای توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱: شاخصهای توصیفی متغیرهای پژوهش

میانگین	انحراف استاندارد	
۳/۶	۰/۶۸	هویت قومی
۳/۷۵	۰/۷۷	تعهد قومی
۳/۳۸	۰/۷۲	کلوش قومی
۳۷/۲۵	۷/۲۲	سبک اطلاعاتی
۳۰/۶۲	۵/۷۲	سبک هنجاری
۲۸/۳۳	۵/۹۴	سبک سردرگم/اجتنابی
۳۵/۵۴	۶/۵۶	تعهد هویت

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، از میان سبکهای هویتی، سبک اطلاعاتی و سردرگم/اجتنابی به ترتیب دارای بیشترین و کمترین میانگین ($37/25$ و $28/33$) هستند. برای بررسی تفاوت ابعاد هویت‌یابی دانشجویان بر اساس قومیت آنها از آزمون خی دو استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

بر اساس نتایج جدول ۳، هویت قومی رابطه مثبت معناداری با سبک اطلاعاتی دارد. همچنین، تعهد قومی و کاوش قومی نیز رابطه مثبت معناداری با سبک اطلاعاتی دارند. همبستگی بین هویت قومی با دیگر سبکهای هویت‌یابی معنادار نمی‌باشد. برای بررسی تفاوت میزان هویت قومی افراد متعلق به گروه‌های قومی مختلف از تحلیل واریانس یک راهه استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴: خلاصه نتایج تحلیل واریانس یک‌راهه

سطح معناداری	مقدار F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات		
۰/۳۸۳	۰/۹۶۶	۰/۴۵۴	۲	۰/۹۰۹	بین گروهی	هویت قومی
		۰/۴۷۰	۱۴۸	۶۹/۵۹	درون گروهی	
			۱۵۰	۷۰/۵۰	کل	
۰/۲۰۶	۱/۵۹۸	۰/۸۴۴	۲	۱/۶۸	بین گروهی	کاوش قومی
		۰/۵۲۹	۱۴۸	۷۸/۲۲	درون گروهی	
			۱۵۰	۷۹/۹۱	کل	
۰/۶۲۶	۰/۴۶۹	۰/۲۸۷	۲	۰/۵۷۵	بین گروهی	تعهد قومی
		۰/۶۱۳	۱۴۸	۹۰/۶۷	درون گروهی	
			۱۵۰	۹۱/۲۴	کل	

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که میزان هویت قومی در سه گروه ترکمن، کرد و مازنی با یکدیگر تفاوت معناداری ندارد و این سه گروه قومی میزان هویت قومی یکسانی را تجربه می‌کنند. همچنین، میزان کاوش قومی و تعهد قومی نیز نشان دهنده تفاوت بین گروهی معنادار نمی‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش بررسی رابطه سبکهای هویت‌یابی با هویت قومی و قومیت دانشجویان بود. نتایج همبستگی نشان داد که بین برخی سبکهای هویت‌یابی با هویت قومی رابطه معناداری وجود دارد، بدین صورت که بین سبک هویت اطلاعاتی با هویت قومی رابطه مثبت معنادار وجود دارد. یافته دیگر این پژوهش عدم وجود تفاوت در سبکهای هویت‌یابی و هویت قومی در دانشجویان سه گروه قومی بود.

همچنین، نتایج آزمون خی دو جهت بررسی وجود یا عدم وجود تفاوت معنادار در سبکهای هویت‌یابی دانشجویان متعلق به سه گروه قومی نشان داد بیش از نیمی از دانشجویان (۵۳/۶٪) در

سبک هویت اطلاعاتی قرار دارند. پس از آن تعهد هویت در مرتبه دوم قرار دارد (۳۱/۱٪). این نتایج با یافته‌های امانی و مجذوبی (۱۳۹۰) و مکوند حسینی و طبری (۱۳۸۸) همخوانی دارد که در این پژوهشها نیز بیشتر افراد نمونه در سبک هویت اطلاعاتی قرار داشتند. یافته دیگر پژوهش حاکی از آن بود که قومیت نمی‌تواند متغیر معناداری برای پیش‌بینی تفاوت در سبک‌های هویت‌یابی دانشجویان باشد، یعنی سبک‌های هویت‌یابی دانشجویان این سه گروه قومی مشابه یکدیگر است و افراد این گروه‌های قومی فرآیند هویت‌یابی خود را به طور مشابهی طی می‌کنند. جز در یک مطالعه (عارفی، قریشی و ایمان، ۲۰۱۱) پژوهش دیگری در کشور ما در مورد وضعیت هویت‌یابی گروه‌های قومی انجام نشده است، اما چند پژوهش در کشورهای غربی انجام شده که یافته‌های متناقضی داشته‌اند؛ مثلاً پژوهش‌های آبراهام^۱ (۱۹۸۶)، استریت‌ماتر^۲ (۱۹۸۸) و کارکتی و همکاران (۲۰۱۱) حاکی از وجود تفاوت معنادار وضعیت هویت‌یابی در گروه‌های قومی مورد مطالعه بوده، اما در پژوهش‌های گراو^۳ (۱۹۹۷)، برانچ و همکاران (۲۰۰۰) و راترن-بوراس^۴ (۱۹۸۹) تفاوت معناداری در بین گروه‌های قومی مورد مطالعه وجود نداشته است. البته تناقض در نتایج، حاصل تفاوت در گروه‌های قومی، نژادی و فرهنگی است و لذا وجود این تفاوتها امری طبیعی است. به دلیل وجود تفاوت‌های فرهنگی زیاد بین این کشورها و کشور ما، تعمیم یافته‌ها امری دشوار است. همین امر ضرورت انجام پژوهش‌های بیشتر در این حوزه را روشن می‌سازد.

از سوی دیگر، این نتایج را اینگونه می‌توان تبیین نمود که چون محیط دانشگاه و افزایش تحصیلات دانشگاهی به افزایش مشابهنهت افراد و کمرنگ شدن تفاوت‌های آنان می‌انجامد، ممکن است به عنوان یک متغیر تعدیل کننده رابطه بین هویت قومی و فرآیند هویت‌یابی افراد را میانجی-گری کند، یعنی اگرچه مشارکت کنندگان این پژوهش متعلق به قومیت‌های مختلف هستند، اما قرار گرفتن در معرض نظام آموزشی مشترک منجر به فرآیند هویت‌یابی مشابهی در آنها شده است. لذا پیشنهاد می‌شود حین انجام مقایسه بین گروه‌های قومی، مقایسه‌های درون‌گروهی برای بررسی وضعیت هویت‌یابی در دانشجویان و سایر هم‌تایان غیردانشگاهی آنان و نیز وضعیت هویت‌یابی نوجوانان این گروه‌های قومی صورت پذیرد. همچنین، توصیه می‌شود این پژوهش بر روی پسران و افراد غیردانشگاهی نیز انجام شود. به علاوه، سایر محققان علاقه‌مند به این حیطه به تکرار این پژوهش در گروه‌های قومی مشابه و سایر گروه‌های قومی بپردازند تا مشخص شود که آیا می‌توان به الگوهای متفاوت در فرآیند هویت‌یابی آنان دست یافت.

-
- 1- Abraham
  - 2- Streitmatter
  - 3- Grove
  - 4- Rotherman-Borus

منابع

- امانی، رزیتا و مجذوبی، محمدرضا. (۱۳۹۰). پیش‌بینی سبک‌های هویت‌یابی بر اساس سبک‌های دلبستگی. دانشور رفتار، ۳، ۲۴-۱۳.
- جوکار، بهرام و هاشمی، زهرا. (۱۳۸۹). رابطه جهت‌گیریهایی مذهبی-اسلامی با ابعاد هویت. دانشور رفتار، ۱۷، ۷۴-۵۹.
- دغاقله، عقیل. (۱۳۸۶). نسبت سنجی هویت‌های اجتماعی و الگوهای هویت‌یابی در جهان امروز. راهبرد، ۴۵، ۷۱-۴۹.
- شکری، امید؛ تاجیک اسماعیلی، عزیز ا...؛ دانشورپور، زهره؛ غنایی، زیبا و دستجردی، رضا. (۱۳۸۶). تفاوت‌های فردی در سبک‌های هویت و بهزیستی روانشناختی: نقش تعهد هویت. تازه‌های علوم شناختی، ۹، ۴۶-۳۳.
- محسنی، نیک‌چهره. (۱۳۹۲). نظریه‌ها در روان‌شناسی رشد (شناخت، شناخت اجتماعی، شناخت و عواطف). تهران: انتشارات جاگرمی.
- مکوند حسینی، شاهرخ و طبری، طیبه. (۱۳۸۸). بررسی مقایسه‌ای هویت‌یابی دانشجویان دانشگاه: مطالعه بافتاری. مجله علوم رفتاری، ۳، ۲۹۹-۲۹۳.
- هاشمی، سهیلا. (۱۳۸۸). تحلیل محتوای کتابهای درسی دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی رشته علوم انسانی بر اساس مؤلفه آموزش صلح. فصلنامه مطالعات برنامه درسی، ۱۵، ۵۰-۴۲.
- Abraham, K.G. (1986). Ego-Identity Differences Among Anglo-American And Mexican American Adolescent. *Journal of Adolescence*, 9, 151-166.
- Arefi, M., Ghoreishi, M., & Eiman, S. (2011). Relationship Between Identity Formation, Religion Attitude, Ethnicity and Gender Among Students Of Urmia University (Iran). *International Journal of Academic Research*, 3, 1272-1278.
- Branch, C.W., Tayal, P., & Triplett, C. (2000). The Relationship of Ethnic Identity And Ego Identity Status Among Adolescents And Young Adults. *International Journal of Intercultural Relations*, 24, 777-790.
- Britian, S.A. (2012). Understanding African-American Identity Development: A Relational Developmental Systems Perspective. *Journal of Black Psychology*, 38, 172-200.
- Correctti, E., Fermani, A., Pojaghi, B., & Meeus, W. (2011). Identity Formation in Adolescents From Italian, Mixed, and Migrant Families. *Child Youth Care Forum*, 40, 7-23.
- Phinney, J. S. (1992). "The multi group ethnic identity measure: a new scale for use with diverse groups". *Journal of adolescent research*, 7, 156-176.
- Grove, K.J. (1997). Identity Development In Interracial Asian/White Late Adolescents: Must It Be So Problematic? *Journal of Youth and Adolescence*, 20, 617-628.
- Newman, D.L. (2005). Ego Development and Ethnic Identity Formation in Rural American-Indian Adolescents. *Child Development*, 76, 734-746.

- Philips, M.J. (2008). Age Related Differences in Identity Style: A Cross-Sectional Analysis. *Current Psychology*, 27, 205-215.
- Rotheram-Borus, M.J. (1989). Ethnic Differences in Adolescents Identity Status And Associated Behavior Problems. *Journal of Adolescence*, 12, 361-374.
- Schwartz, H., & Knafo, A. (2004). Identity Formation and Parent-Child Value Congruence in Adolescence. *British Journal of Developmental Psychology*, 22, 439-458.
- Streitmatter, J. (1988). Ethnicity as a Mediating Variable of Early Adolescent Development. *Journal of Adolescence*, 11, 335-346.